

Dreigtweet op het weblog van Bert Brussen

Advies inzake strafzaak 2010129819

Haarlem, 6 januari 2011

Dr. Alexander Pleijter

Centre for Journalism Studies

Rijks Universiteit Groningen

1. Inleiding

Op 3 maart 2010 publiceerde Bert Brussen op zijn weblog (www.bbrussen.nl) een blogbericht ('blogpost') bestaande uit een twitterbericht ('tweet') van een Twittergebruiker ('tweep') met de naam Mohamed Ghabri. De url van de betreffende blogpost van Bert Brussen is:

<http://www.bbrussen.nl/2010/03/03/wilders-met-de-dood-bedregen-doe-je-zo/>. De tekst van de tweet die hij in deze blogpost publiceerde, luidt als volgt:

Rijkelijke beloning voor diegene die Wilders z'n keel doorsnijdt. Liefst van rechts naar links, maar van links naar rechts is ook ok!

Een afbeelding van de betreffende tweet is te zien in figuur 1.

Figuur 1: De door Bert Brussen op zijn weblog gepubliceerde tweet

Op het weblog van Bert Brussen stond de volgende tekst vermeld boven de blogpost met de afbeelding van de eerder genoemde tweet:

Wilders met de dood bedreigen doe je zo

Een screenshot van de betreffende blogpost is te zien in figuur 2.

Figuur 2: Screenshot van de blogpost met de tweet van Mohamed Ghabri op het weblog van Bert Brussen

De officier van justitie in de strafzaak die is geregistreerd onder procesverbaalnummer 2010129819 deed mij het verzoek om een drietal vragen te beantwoorden naar aanleiding van de bovengenoemde publicatie op het weblog van Bert Brussen. Dit zijn de volgende vragen:

1. Zou u de site van Bert Brussen kunnen omschrijven? (Is het een privé weblog, heeft het met journalistiek te maken?)
2. Had het twitterbericht met de kop erboven “Wilders met de dood bedreigen doe je zo” nieuwswaarde?
3. Hoe is het bericht te interpreteren? (Is het voor een ‘niet-Bert Brussen-volger’ duidelijk dat het bericht ironisch bedoeld is? En hoe is dat voor een ‘Bert Brussen-volger’?)

In de volgende paragrafen zal ik stuk voor de stuk de bovengenoemde vragen behandelen.

2. Het weblog BBrussen.nl

Zou u de site van Bert Brussen kunnen omschrijven? (Is het een privé weblog, heeft het met journalistiek te maken?)

Om een uitspraak over deze vraag te kunnen doen, zal ik eerst uiteenzetten wat weblogs zijn, welke positie ze innemen in de journalistiek en of weblogs journalistiek kunnen zijn.

De opkomst van weblogs

De geschiedenis van weblogs gaat terug tot rond 1994. In die tijd ontstond de term ‘weblog’ om logboeken of dagboeken op internet aan te duiden waarin mensen hun persoonlijke observaties noteerden. In technisch opzicht waren ze niet anders dan de destijds gangbare websites. Het verschil was dat weblogs zich kenmerkten door het feit dat de nieuwste berichten altijd bovenaan op de webpagina stonden, de zogeheten ‘omgekeerde chronologische volgorde’. Dit is tot heden de gangbare omschrijving van het verschijnsel weblogs. Zo geeft Rebecca Blood (2003), auteur van ‘The weblog handbook’, de volgende definitie: “a frequently updated Web site, with posts arranged in reverse chronological order, so new entries are always on top”.

Weblogs werden na 1999 ook wel aangeduid als ‘blogs’. Een term die gemunt is door Peter Merholz die het woord ‘weblog’ op zijn weblog Peterme.com verbasterde tot de slogan ‘we blog’. Mensen die een weblog bijhouden worden sindsdien ook wel ‘bloggers’ genoemd.

Na 1999 groeide het aantal weblogs wereldwijd enorm. Dat kwam doordat online tools (zoals Blogger) ontwikkeld werden waarmee iedereen met een paar muisklikken een eigen blog kon beginnen. Geavanceerde technische vaardigheden waren niet langer nodig om met een weblog te beginnen.

Van het begin af was er sprake van verschillende soorten weblogs. Sommige bloggers hielden een online dagboek bij waarin ze opschreven wat ze de betreffende dag hadden meegemaakt. Andere bloggers gaven op hun weblog commentaar op het nieuws dat ze tegenkwamen in andere media. En dan waren er ook nog bloggers die op hun weblog weinig meer deden dan links geven naar interessante content die ze op internet waren tegengekomen (zogenaamde ‘linkblogs’). Na verloop van tijd ontstonden ook blogs waarop alleen foto’s (‘fotoblogs’) of video’s (‘vlogs’) gepubliceerd werden.

Aanvankelijk waren blogs voornamelijk persoonlijke blogs. Dat wil zeggen dat één individu verantwoordelijk was voor publicaties op een blog. Na verloop van tijd gingen bloggers samenwerken en publiceren gezamenlijk op een weblog; het zogeheten groepsblog.

Weblogs en journalistiek

Het feit dat blogposts altijd in omgekeerde chronologie (met het recentste bericht bovenaan) worden gepubliceerd, wijken weblogs af van een klassiek journalistiek principe. Traditioneel beslissen journalisten op basis van nieuwswaarde welk nieuwsitem het belangrijkste is, en dat item krijgt de prominentste plek in de krant (bovenaan op de voorpagina) of in de radio- of televisie-uitzending (het eerste item dat uitgezonden wordt). Bij blogs telt die nieuwswaarde niet, elk nieuw bericht verschijnt automatisch (onafhankelijk van de nieuwswaarde) bovenaan op de webpagina.

Daarnaast wijken weblogs van oudsher in een aantal andere opzichten af van waarden en gewoontes uit de ‘traditionele’ journalistiek. Zo worden ze vaak geschreven door één persoon en hebben ze mede daardoor een persoonlijk karakter (bespiegelingen, ervaringen en observaties van een individu). Ook kenmerken weblogs zich van oudsher door een informele toon en een persoonlijke schrijfstijl, in tegenstelling tot de feitelijke toon en neutrale schrijfstijl in nieuwsberichten (het klassieke genre in de journalistiek).

Tegelijkertijd zijn er kanttekeningen te plaatsen bij de genoemde verschillen. Want ook in klassieke media als de krant en het tijdschrift, bestaan genres die zich kenmerken door een persoonlijk karakter, een informele toon en een persoonlijke schrijfstijl. Denk aan columns en commentaren waarin journalisten hun persoonlijke visie geven op een onderwerp, niet zelden over hun persoonlijke leven, en dat op een informele manier opschrijven, gelardeerd met stijlfiguren als de hyperbool (overdrijving), ironie, spot en sarcasme.

Vanaf circa 2004 raken blogs steeds meer geaccepteerd, onder meer omdat bloggers bij tijd en wijle professionele nieuwsmedia de loef afsteken en met primeurs komen, zoals met ‘Rathergate’ in 2004. Bloggers toonden aan dat de documenten die CBS-presentator Dan Rather in het nieuwsprogramma *Sixty Minutes* liet zien en die zouden aantonen dat president Bush zijn militaire dienstplicht had ontdoken, vervalsingen waren. Deze bloggersprimeur kostte de gereputeerde journalist Rather zijn kop, hij nam ontslag bij CBS.

Vanaf rond 2004 raken ook journalisten steeds meer geïnteresseerd in het fenomeen weblogs. Ze beschouwen blogs steeds vaker als potentieel interessante en nuttige nieuwsbronnen, en zien ook mogelijkheden om blogs zelf te gaan gebruiken als publicatieplatform.

Dat gaat niet zonder slag of stoot. Een wetenschappelijke studie van Alfred Hermida (2009) naar de adoptie van weblogs als publicatieplatform door de Britse omroep BBC laat zien dat journalisten heel verschillend dachten over het fenomeen weblogs. In 2003 schreef Bill Thompson, BBC-columnist over technologie, op de BBC-website: “Blogging is not journalism. Often it is as far from journalism as it is possible to get, with unsubstantiated rumour, prejudice and gossip masquerading as informed opinion.” Ondanks de weerstand kwamen de BBC-blogs er uiteindelijk toch. Hoewel daar wel enige jaren van strijd overheen gingen. In 2001 ontstonden de eerste ideeën voor BBC-blogs, maar het duurde tot 2006 voor het blogproject echt van de grond kwam.

Ook in Nederland zijn weblogs de afgelopen jaren steeds meer geaccepteerd geraakt als journalistiek publicatieplatform. Diverse gerenommeerde nieuwsmidia laten op hun website journalisten een weblog bijhouden. Een bekend voorbeeld zijn de weblogs van de journalisten van het NOS Journaal. Het NRC besloot zelfs de klassieke nieuwssites in te ruilen voor weblogs: zowel nrcnext.nl als nrc.nl zijn weblogs met de nieuwste berichten bovenaan, in plaats van plaatsing op grond van nieuwswaarde.

De totstandkoming van de eerder genoemde BBC-blogs is symptomatisch voor de controverse tussen journalisten en bloggers. Het afgelopen jaar zijn legio discussies gevoerd over de vraag of bloggen journalistiek is. Een bevredigend en dichtgetimmerd antwoord hebben al die discussies niet opgeleverd. En dat is ook niet zo verwonderlijk, want ook lang voor de eerste blogger geboren werd, was het al lastig om te omschrijven wat journalistiek is.

Mediahistoricus Huub Wijfjes (2004) memoreert in zijn standaardwerk ‘Journalistiek in Nederland 1850-2000’ dat het de journalistiek in de negentiende eeuw – in tegenstelling tot andere beroepen, zoals leraren, advocaten, notarissen en artsen – niet lukte om te komen tot een vaste omlijning van het vak. Wijfjes geeft daar twee redenen voor.

(1) De kern van het beroep – de persvrijheid - was in 1848 vastgelegd in de grondwet, waardoor elke poging tot afbakening, definiëring en regulering werd gezien als een inbreuk op dat grondwettelijk recht.

(2) Bovendien bleek het onmogelijk om precies aan te wijzen welke kennis en vaardigheden een journalist zou moeten hebben. “Iedereen die kon lezen en schrijven, kon dit ‘vak’

betreden; de journalistiek was een vergaarbak van schrijvers, uitgevers, hele of halve intellectuelen, wetenschappers, politici, pamfletschrijvers, doeners en brave pennenlikkers.” (Wijfjes, 2004, p. 21).

Ondanks een gestaag proces van professionalisering in de afgelopen decennia, is de journalistiek nog altijd het best te categoriseren als een ‘semiprofessie’ (Singer, 2003; Wentink, 1972; Witschge & Nygren, 2009). De status van professie is niet aan de orde omdat de journalistiek een open beroep is gebleven:

- Hoewel sinds de jaren zestig het aantal journalistieke opleidingen in Nederland allengs is toegenomen, is het nog altijd niet noodzakelijk, laat staan verplicht, om zo’n opleiding te hebben gevolgd alvorens aan het werk te kunnen gaan als journalist. Meer dan de helft van de Nederlandse journalisten heeft geen journalistieke opleiding gevolgd (Pleijter, Hermans & Vergeer, 2011).
- Hoewel sinds 1883 een beroepsvereniging voor Nederlandse journalisten bestaat (tegenwoordig onder de naam Nederlandse Vereniging van Journalisten) is lidmaatschap niet verplicht voor journalisten. Ook kent Nederland geen andersoortige registratieplicht voor journalisten.
- Hoewel de Nederlandse journalistieke meerdere journalistieke gedragscodes kent (de Leidraad van de Raad voor de Journalisten en de Code voor de Journalistiek van het Nederlands Genootschap van Hoofdredacteuren), hoeven journalisten geen beroepscode te onderschrijven en ook geen eed af te leggen. Uit onderzoek blijkt dat een kwart van de Nederlandse journalisten geen of weinig waarde hecht aan journalistieke gedragscodes (Pleijter & Frye, 2007).
- Hoewel de Raad voor de Journalistiek klachten over journalistieke publicaties en gedragingen in behandeling neemt, heeft deze instantie niet de status van een tuchtrechter. De Raad is niet bevoegd om journalisten te schorsen of te verbieden hun beroep uit te oefenen.

Uit onderzoek blijkt ook dat onder een substantiële groep journalisten in Nederland weinig waarde hecht aan vormen van professionele zelfregulering. Volgens onderzoek hecht een kwart van de Nederlandse journalisten geen of weinig waarde aan journalistieke gedragscodes en vindt zo’n 45% de Raad voor de Journalistiek niet belangrijk (Pleijter & Frye, 2007).

Hoewel de journalistiek in Nederland altijd een open beroep is gebleven, zijn er – zoals hierboven reeds genoemd – vormen van zelfregulering ontstaan, zoals een beroepsvereniging (Nederlandse Vereniging van Journalisten), beroepscodes en de Raad voor de Journalistiek. Bij zelfregulering gaat het om initiatieven die de beroepsgroep zelf initieert en uitvoert om de uitoefening van het vak in goede banen te leiden. Bij de totstandkoming van de genoemde initiatieven kwam steeds opnieuw de vraag aan de orde: hoe bakenen we af wat journalistiek is en hoe beslissen we wie journalist is? Het is derhalve relevant om te kijken hoe betrokken instanties zijn omgegaan met het beantwoorden van deze vragen.

Nederlandse Vereniging van Journalisten (NVJ)

De NVJ is een combinatie van een beroepsvereniging en een vakbond voor journalisten. Dat betekent dat de organisatie zich inzet voor zowel journalistieke belangen (zoals persvrijheid, redactiestatuten, vakbekwaamheid) als voor arbeidsgerelateerde belangen (zoals arbeidsvoorwaarden, freelancertarieven, verzekeringen, auteursrechttoeslagen en juridische bijstand). Het lidmaatschap van de NVJ is voorbehouden aan journalisten. Volgens de statuten van de NVJ (2007) is iemand journalist als de betreffende persoon ofwel in dienstverband, ofwel als zelfstandige, als hoofdberoep heeft om te werken aan de redactionele leiding of redactionele samenstelling van media met een informatief karakter. Kortom, mensen met een journalistieke bijbaan en amateurjournalisten vallen buiten deze NVJ-definitie. Dat is niet zo verwonderlijk omdat de NVJ met deze definitie bepaalt wie lid mag worden van de vereniging. Dat het lidmaatschap is voorbehouden aan personen die binnen deze definitie vallen (journalist als hoofdberoep), is logisch voor een vakbond die zich voor een belangrijk deel bezighoudt met arbeidsgerelateerde belangenbehartiging.

Genootschap van Hoofdredacteurs

Het Genootschap van Hoofdredacteurs behartigt de belangen van de hoofdredacteurs van Nederlandse nieuwsmedia. In 1995 publiceert het Genootschap voor het eerst een ethische code met gedragsregels voor journalisten, de ‘Code voor de journalistiek’. In 2008 introduceert men een volledig herziene versie van deze code. De aanleiding hiervoor is volgens de initiatiefnemers Henk Blanken en Bart Brouwers (2007) “het besef dat de bestaande versie (uit 1995) niet meer aan de moderne eisen voldeed. Dat heeft vooral te maken met de onstuitbare opkomst van internet, hetgeen elke burger tot een potentiële publicist heeft gemaakt.” Deze constatering vertalen ze in een nieuw uitgangspunt voor het afbakenen van de journalistiek: “Opvallend nieuw vertrekpunt is de stelling dat iedereen journalist is die zich journalist noemt en deze code wil onderschrijven, ongeacht of deze

persoon daar zijn geld mee verdient” (Blanken & Brouwers, 2007). Dit uitgangspunt komt uiteindelijk echter niet expliciet tot uitdrukking in de herziene ‘Code voor de journalistiek’; daarin prijkt in de toelichting de tekst: “De Code voor de Journalistiek beoogt niet een toets te zijn voor de vraag of iemand zich journalist mag noemen, maar geeft ethische normen voor journalistiek handelen” (Genootschap van Hoofdredacteuren, 2008). Daarmee vermijdt het Genootschap derhalve om zich expliciet uit te spreken over de vraag wie zich journalist zou mogen noemen. Wel benadrukt het Genootschap in zijn code het open karakter van het beroep: “De journalistiek is een vrij beroep. Het staat open voor iedereen, ongeacht of hij een professionele scholing of training als journalist heeft gehad en ongeacht of hij met zijn werkzaamheden een inkomen verdient.”

Raad voor de Journalistiek

De Raad voor de Journalistiek is een instantie die klachten behandelt die worden ingediend over journalisten en journalistieke publicaties. Wie als direct betrokkene meent dat zijn of haar belangen zijn geschaad door een ‘journalistieke gedraging’ kan een klacht indienen bij de Raad voor de Journalistiek. De Raad beoordeelt volgens artikel 3 van de statuten of met de betreffende journalistieke gedraging “de grenzen zijn overschreden van hetgeen, gelet op de eisen van journalistieke verantwoordelijkheid, maatschappelijk aanvaardbaar is” (Raad voor de Journalistiek, 2001). De Raad heeft niet de bevoegdheid om sancties (zoals schadevergoeding, rectificatie of schorsing) op te leggen.

Wie bovenstaande leest zal zich kunnen afvragen wat de Raad verstaat onder een ‘journalistieke gedraging’. Een omschrijving hiervan is te vinden in artikel 4, lid 1 van de huidige statuten van de Raad voor de Journalistiek (2001): “een handelen of nalaten van een journalist in de uitoefening van zijn beroep. Voorts wordt onder een journalistieke gedraging in deze statuten en in de reglementen verstaan een handelen of nalaten in het kader van journalistieke werkzaamheden van iemand die geen journalist zijnde, regelmatig en tegen betaling meewerkt aan de redactionele inhoud van de in het volgende lid genoemde publiciteitsmedia.” In artikel 4, lid 2 legt de Raad vervolgens ook nog uit wat een journalist is: “degene die, hetzij in dienstverband, hetzij als zelfstandige, er zijn hoofdberoep van maakt mede te werken aan de redactionele leiding of redactionele samenstelling van publiciteitsmedia.” Daarmee hanteert de Raad voor de Journalistiek in feite dezelfde definitie als de Nederlandse Vereniging van Journalisten (zie boven): men beperkt zich tot beroepsjournalisten.

De Raad ziet zich echt geconfronteerd met een veranderend journalistiek landschap, waarin het monopolie van de beroepsjournalistiek en de klassieke massamedia (kranten, tijdschriften, radio, televisie) aan erosie onderhevig is doordat dankzij internet en de digitalisering tegenwoordig iedereen nieuws in tekst, beeld en geluid kan registreren, verwerken, publiceren en verspreiden. De genoemde ontwikkeling verwijst naar de opkomst van zogeheten burgerjournalisten en bloggers. De Werkgroep Internet/Burgerjournalistiek van de Raad is daarom onlangs met een nota gekomen waarin wordt voorgesteld om de hier bovengenoemde begripsomschrijvingen in de statuten van de Raad te wijzigen.

In een discussienota schrijft de werkgroep: “Wij stellen voor om het uitgangspunt voor de bevoegdheid van de Raad niet langer louter te zoeken in de vraag of iemand al dan niet professioneel journalist is en er daarom sprake is van een journalistieke gedraging. Wij suggereren daarnaast een toetsing van de productie waartegen de klacht zich richt. Wanneer die journalistiek van aard is, zou de Raad bevoegd zijn om in een zaak te oordelen – ongeacht het medium waarin dit product is verschenen of de persoon die het heeft geproduceerd.”

Daarmee doet de werkgroep derhalve het voorstel om het criterium van journalistiek als hoofdberoep te laten vallen. Dit komt tot uiting in de voorgestelde wijzigingen van het eerder genoemde artikel 4 waarin de Raad afbakt wat wordt verstaan onder ‘journalistieke gedragingen’. In het voorstel tot een nieuw artikel 4 wordt een onderscheid gemaakt tussen ‘journalistiek producten’ en ‘journalistieke gedragingen’.

- Een **journalistiek product** wordt daarbij omschreven als “een uiting (zoals een artikel, audio-visueel item, foto, infographic of boek) waarmee beoogd wordt actuele informatie van algemeen belang (zoals nieuws, reportages en beschouwingen) bekend te maken via een publiciteitsmedium dat zich richt op een breed publiek.”
- Een **journalistieke gedraging** wordt gedefinieerd als “een handelen of nalaten in het kader van – al dan niet betaalde – werkzaamheden in verband met de totstandkoming van een journalistiek product, daaronder begrepen werkzaamheden in verband met de redactionele leiding of redactionele samenstelling van een publiciteitsmedium dat zich richt op een breed publiek.”

Het uitgangspunt is dus niet langer dat een journalistieke gedraging wordt herleid tot een journalist als iemand die tegen betaling regelmatig meewerkt aan een publiciteitsmedium. In deze herziening van artikel 4 van de statuten zal de Raad toetsen of een product een journalistiek karakter heeft. Daar is sprake van als voldaan wordt aan de volgende criteria:

1. Actuele informatie
2. Van algemeen belang
3. Via een publiciteitsmedium dat zich richt op een breed publiek

Hoe de Raad deze criteria in de praktijk zal hanteren, zullen we moeten afwachten. De statutenwijziging is goedgekeurd door het bestuur van de Stichting Raad voor de Journalistiek maar moet nog geëffectueerd worden.

Conclusie

De relatie tussen bloggers en journalisten was aanvankelijk ongemakkelijk. Er was veel discussie over de vraag of bloggen journalistiek is. Zonder duidelijke uitkomst. Niet verwonderlijk, want de journalistiek is een open terrein en het is nooit gelukt om de grenzen van de journalistiek af te bakenen. Feit is wel dat blogs een steeds grotere rol zijn gaan spelen in de journalistiek. Onder meer doordat bloggers met journalistieke onthullingen kwamen en journalisten ook zelf gingen bloggen. Op basis daarvan kan de conclusie getrokken worden dat weblogs journalistiek kunnen zijn.

Maar wat maakt een weblog nu dan journalistiek? We zouden het criterium van de NVJ kunnen aanhouden: iemand is journalist als de betreffende persoon als hoofdberoep heeft om te werken aan de redactionele leiding of redactionele samenstelling van media met een informatief karakter. Dat zou betekenen dat alleen weblogs van beroepsjournalisten gekwalificeerd zouden kunnen worden als journalistiek. Dit is een formalistisch criterium dat vermoedelijk nuttig kan zijn als sluis criterium voor een journalistieke beroepsorganisatie, maar feitelijk niet geschikt is om te beoordelen of een publicatie of een medium (in dit geval het weblog van Bert Brussen) een journalistiek karakter heeft.

Een andere belangrijke journalistieke organisatie, het Genootschap van Hoofdredacteuren, wijst het inkomenscriterium expliciet van de hand en benadrukt op het open karakter van de journalistiek. De Raad voor de Journalistiek doet dat in de nieuwe statuten ook en komt met criteria om te bepalen wat ze verstaat onder journalistieke producties. Het ligt voor de hand om deze criteria toe te passen op het weblog van Bert Brussen. Volgens de Raad voor de Journalistiek is sprake van een journalistieke productie als het gaat om het bekend maken van:

1. Actuele informatie
2. Van algemeen belang
3. Via een publiciteitsmedium dat zich richt op een breed publiek

Het weblog van Bert Brussen voldoet aan deze criteria:

1. Actuele informatie: de blogposts op www.bertbrussen.nl hebben over het algemeen betrekking op actuele zaken, zoals recente uitspraken van politici, politieke ontwikkelingen, recent verschenen films en televisieprogramma's.
2. Van algemeen belang: Bert Brussen blogt op www.bertbrussen.nl niet over zijn persoonlijk leven, privé zaken, hobby's, familie zaken en dergelijke. Zijn blogposts gaan in de regel – zoals bij het vorige punt reeds genoemd – over politici, politieke onderwerpen, maatschappelijke kwesties en dergelijke. Daarmee is www.bertbrussen.nl geen privé weblog.
3. Via een publiciteitsmedium dat zich richt op een breed publiek: uit de blogposts op www.bertbrussen.nl is niet duidelijk dat hij zich zou richten op een specifiek publiek. Hij spreekt geen specifieke personen aan. Dat betekent dat hij zijn blogposts richt aan een algemeen publiek. Zijn weblog is ook algemeen toegankelijk en dus voor een breed publiek toegankelijk.

Kortom, op basis van bovengenoemde overwegingen kan www.bertbrussen.nl worden gezien als een journalistiek weblog.

3. Nieuwswaarde tweet

*Had het twitterbericht met de kop erboven “Wilders bedreigen doe je zo”
nieuwswaarde?*

Deze vraag kunnen we op twee manieren benaderen. Allereerst aan de hand van theorieën over nieuwsselectie en nieuwswaarde uit de communicatiewetenschap: voldoet de publicatie van de tweet waarin Wilder met de dood wordt bedreigd, aan deze nieuwswaarden? Een tweede manier om deze vraag te benaderen is door te bekijken of soortgelijke berichten ook door andere media zijn gepubliceerd.

Nieuwswaarden

In de communicatiewetenschap wordt sinds de jaren vijftig nagedacht over en onderzoek gedaan naar de selectiecriteria van journalisten. Daarbij is ook gepoogd om grip te krijgen op het begrip ‘nieuwswaarde’: welke eigenschappen moet een gebeurtenis hebben om door journalisten als nieuwswaardig te worden beschouwd?

De Noren Galtung en Ruge worden over het algemeen beschouwd als de grondleggers van het onderzoek naar nieuwswaarden. Zij stelden in 1965 een lijst op van factoren die zouden bepalen hoeveel nieuwswaarde een bepaalde gebeurtenis heeft. Als een gebeurtenis een hoge score haalt op die factoren, betekent dat een hogere nieuwswaarde, en dus een grotere kans dat journalisten de betreffende gebeurtenis zullen selecteren als nieuws. Hoewel Galtung en Ruge hun lijst met nieuwswaardefactoren oorspronkelijk hebben ontwikkeld voor onderzoek naar de selectie van buitenlandse berichtgeving, zijn ze generiek toepasbaar op nieuws.

Ik noem hieronder enkele nieuwswaarden die in dit verband van belang zijn:

- **Drempelwaarde:** hoe omvangrijker en sensationeler de gebeurtenis, des te groter de kans op selectie en publicatie.
- **Uitzonderlijkheid:** hoe onverwachter en zeldzamer een gebeurtenis, hoe groter de nieuwswaarde.
- **Elitelanden:** gebeurtenissen in zogenoemde elitelanden (bv. Amerika) zijn sneller nieuws.
- **Elitepersonen:** activiteiten van elitepersonen (vooraanstaande politici, topsporters, filmsterren en andere beroemdheden) zijn eerder nieuws dan gebeurtenissen over gewone mensen.

- **Personificatie:** nieuws dat terug te voeren is tot personen heeft meer kans vermeld te worden dan gebeurtenissen over instanties, zaken of processen.
- **Negativiteit:** gebeurtenissen met negatieve aspecten komen eerder in het nieuws dan gebeurtenissen met positieve aspecten.

Diverse onderzoeken hebben in grote lijnen ondersteuning geleverd voor het functioneren van deze nieuwswaarden (bv. Harcup & O'Neill, 2001; Peterson, 1979, 1981).

Volgens de hypothese van Galtung en Ruge hebben gebeurtenissen die aan meerdere nieuwswaardefactoren voldoen, een grotere kans om door journalisten te worden geselecteerd als nieuws. Als we de nieuwswaardefactoren toepassen op de publicatie van de tweet waarin Wilders met de dood wordt bedreigd, dan blijken meerdere van deze factoren van toepassing. De tweet betreft namelijk een *elitepersoon* (de vooraanstaande politicus Geert Wilders), die persoonlijk met de dood bedreigd wordt (*personificatie*), wat te betitelen is als een *uitzonderlijke gebeurtenis* met een *negatieve* betekenis. Kortom, op grond van de theoretische nieuwswaardefactoren is het logisch om de betreffende tweet te zien als nieuwswaardig.

Bedreigingen van politici in het nieuws

Een andere indicatie voor de nieuwswaarde van de dreigtweet aan het adres van Wilders, is de publicatie van bedreigingen van politici in andere media. Dit is simpelweg na te zoeken via internet en de krantendatabase LexisNexis. Op die manier heb ik nagezocht of andere bedreigingen aan het adres van Nederlandse politici, zijn gepubliceerd door toonaangevende Nederlandse media. Zonder een uitputtende lijst te willen geven, kwam ik tot enkele vergelijkbare gevallen van bedreiging die als nieuws zijn gepubliceerd in verschillende nieuwsmedia:

- Oktober 2006: PvdA-leider Wouter Bos wordt in een faxbericht bedreigd.
- April 2008: Rapper Mosheb bedreigt PVV-fractieleider Geert Wilders in een raptekst.
- Novemeber 2008: 10-jarig jongetje bedreigt premier Jan-Peter Balkenende op Hyves met de tekst: "Schop de lelijke kop van Jan Peter Balkenende er af".
- September 2010: Dreigtweet gericht op de dochter van Groen Links-fractieleider Femke Halsema.
- September 2010: Job Cohen (fractieleider PvdA) en Alexander Pechtold (fractieleider D66) worden via Twitter bedreigd met het doorsnijden van de nek.

Deze voorbeelden maken duidelijk dat ook in de mainstream journalistiek bedreigingen aan het adres van politici nieuwswaarde hebben.

Conclusie

Het twitterbericht met de doodsb bedreiging aan het adres van PVV-leider Geert Wilders had nieuwswaarde. Dit kan geconcludeerd worden op basis van theorie over nieuwsselectie en nieuwswaardenfactoren aan de hand waarvan voorspeld kan worden welke gebeurtenissen nieuwswaarde hebben. Bovendien zijn soortgelijke bedreigingen aan politici ook door andere media in het verleden als nieuws gebracht.

4. Interpretatie blogpost

Hoe is het bericht te interpreteren? (Is het voor een 'niet-Bert Brussen-volger' duidelijk dat het bericht ironisch bedoeld is? En hoe is dat voor een 'Bert Brussen-volger'?)

De interpretatie van media-inhoud is van oudsher een belangrijk onderwerp in de communicatiewetenschap. In feite is deze tak van wetenschap ontstaan vanuit de vraag: welke effecten hebben mediaboodschappen op mensen? Dat wil niet zeggen dat communicatiewetenschappers kunnen voorspellen hoe mensen berichten interpreteren. Uit onderzoek is bekend dat interpretaties van mensen behoorlijk kunnen uiteen lopen. Het is dan ook niet te zeggen of mensen de tekst boven de blogpost als ironisch zullen interpreteren. Het is aannemelijk dat sommige mensen de ironie zullen doorzien en anderen niet. In welke verhouding die groepen tot elkaar staan, is zonder publieksonderzoek niet te voorspellen.

Het is mijns inziens logischer en nuttiger om te bekijken of op basis van het weblog van Bert Brussen is te zeggen of zijn blogpost over de dreigtweet als ironie is bedoeld of als serieuze bedreiging. Met andere woorden, kan je uit zijn weblog afleiden dat de kop 'Wilders met de dood bedreigen doe je zo' opgevat moet worden als een ironische uitspraak of als een gemeente bedreiging aan Wilders. We nemen dan derhalve eerdere berichten op zijn weblog mee als context voor de interpretatie.

Mensen die Bert Brussen op Twitter volgen en regelmatig zijn blog lezen, zullen weten dat hij niet achter bedreigingen staat die gericht zijn tegen Geert Wilders. Sterker nog, hij maakt zich juist druk om de in zijn ogen vaak onheuse bejegening van Geert Wilders en zijn politieke partij, de PVV. In verschillende blogposts op www.bertbrussen.nl stelt hij de negatieve beeldvorming over Geert Wilders, de PVV en PVV-aanhangers aan de kaak. Ik noem hieronder enkele voorbeelden die zijn te vinden op zijn weblog (vetgedrukt staan datum en kop van de betreffende blogpost):

24 oktober 2010: Zembla: 'Wilders is giftig en extreem rechts'

Bert Brussen reageert in deze blogpost op een uitzending van het onderzoeksjournalistieke televisieprogramma Zembla van de VARA. In deze uitzending wordt een beeld geschetst van de achterban van de PVV. Brussen bekritiseert het in zijn ogen onjuiste beeld dat van de aanhangers van Wilders en de PVV wordt gegeven. Onder meer met de cynische woorden: "Opnieuw een mooi stukje rancuneuze, linkse haatpropaganda om de PVV te bashen. Want de

PVV is FOUT, zo blijkt uit deze reportage. En mensen die PVV stemmen zijn ongeletterde, domme tokkies waar je op neer mag kijken en die je op een toon mag benaderen alsof het debiele kleuters zijn.” (<http://www.bbrussen.nl/2010/10/24/zembla-wilders-is-giftig-en-extreem-rechts/>)

10 september 2010: Wilders, the movie

In deze blogpost recenseert Bert Brussen de VPRO-documentaire *Wilders, the movie*. Aan het eind van de recensie toont hij zich negatief over het informatieve gehalte van de documentaire: “Wilders the movie is prima entertainment. Over de mens Wilders en zijn partij zegt het echter niks.” Daarentegen is Brussen, blijkens zijn tekst, blij dat de documentaire geen negatief, stereotiep beeld schetst van PVV-stemmers. Zo schrijft hij over een van hen: “Als de camera meneer volgt naar zijn werk in de thuiszorg, wordt direct duidelijk dat niet iedere PVV-stemmer het islamhatende monster is dat veel mensen voor ogen hebben. Meneer de PVV-stemmer, die zegt zijn kinderen te willen opvoeden in een land waarin ook hij is opgevoed, blijkt een betrokken hulpverlener die op ontroerend innemende wijze een agressieve demente bejaarde man tracht te verschonen.”

(<http://www.bbrussen.nl/2010/09/10/recensie-wilders-the-movie/>)

24 juni 2010: Sorry

Deze blogpost van Bert Brussen gaat over de Facebookpagina waar mensen sorry zeggen voor de Nederlanders die tijdens de Tweede Kamerverkiezingen op de PVV van Geert Wilders hebben gestemd. Voor Brussen getuigt dit van disrespect voor de PVV-stemmers: “Via Facebook je excuses aanbieden voor bijna anderhalf miljoen democratische stemmen, aan buitenlanders die niet eens weten waar dat precies ligt dat ‘the Netherlands’. [...] Ik vind dat knap, zoveel schrijnende kortzichtigheid op welriekende arrogantie stapelen.”

(<http://www.bbrussen.nl/2010/06/24/sorry>)

7 november 2009: Volkskrant-redacteur 'Fuck objectieve journalistiek, links Wilders bashen moet!'

Deze blogpost begint met een groot citaat uit de Volkskrant. Dit citaat is een tekst van de Volkskrantjournalist Anet Bleich. Ze zegt daarin dat politici en journalisten “een belangrijke taak [hebben] bij het signaleren van vervuiling van de politiek als gevolg van xenofobie en godsdiensthaat.” Bert Brussen ziet hierin een onheuse bejegening van Geert Wilders:

“Volkskrant-redacteur Anet Bleich schrijft vandaag wat we allemaal allang wisten: objectieve

journalistiek bestaat niet in de Volkskrant. Wilders is ondemocratisch, gevaarlijk, zaait haat en moet door journalisten zoveel mogelijk bestreden worden. Tsja. En deze krant jammert dus het hardst bij Plasterk om extra steun omdat ze “de pijler onder de democratie zijn”. On-fucking-gelofelijk.”

(<http://www.bbrussen.nl/2009/11/07/volkskrant-redacteur-fuck-objectieve-journalistiek-links-wilders-bashen-moet/>)

19 februari 2008: Bram Bakker: 'Wilders gevaarlijk, want Hitler ook democratisch verkozen'

In deze blogpost reageert Bert Brussen op een ‘Wilders-tegenfilm’. Hij maakt bezwaar tegen het “demoniseren” van Geert Wilders in deze film. Dat gebeurt zijns inziens door psychiater Bram Bakker, die een vergelijking trekt tussen Wilders en Hitler. Brussen schrijft daarover: “Ook Bakker trekt zonder boe of bah een vergelijking tussen Wilders en Hitler.” Dat Brussen zich ergert aan dergelijke Hitler-vergelijkingen, maar niet per se tegen een kritische benadering van Wilders is, blijkt uit een latere passage in deze blogpost, waarin hij de bijdrage van politicoloog André Krouwel in de betreffende film beoordeelt: “Krouwel fileert Wilders feilloos maar zonder hem weg te zetten als fascist en zonder met Godwins te smijten.”

(<http://www.bbrussen.nl/2008/02/19/bram-bakker-wilders-gevaarlijk-want-hitler-ook-democratisch-verkozen/>)

De genoemde blogposts maken duidelijk dat Bert Brussen het regelmatig heeft opgenomen tegen de negatieve beeldvorming rond Geert Wilders en zijn politieke partij, de PVV. Hij hekelde de negativiteit, de ‘demonisering’ en de stereotyperingen. Daarentegen heb ik op www.bertbrussen.nl geen enkele bedreiging aan het adres van Geert Wilders gevonden.

Behalve eerdere blogposts op www.bertbrussen.nl, zijn ook de reacties onder de blogpost met de dreigtweet relevante context. Hier reageren enkele bezoekers van Brussens weblog op het bericht. Deze reacties richten zich op de afzender van de tweet, waarbij wordt gespeculeerd over de strafbaarheid van de tweet. Bijvoorbeeld: “Denk dat deze meneer binnenkort wordt opgehaald”, “Ik denk het ook, dit is geen vrijheid van meningsuiting maar uitlokking tot moord”, en “Van mij mag ie het zeggen, maar ik vraag me af het OM hier zo blij mee is. Het is feitelijk een verzoek om iemand te vermoorden in ruil voor een geldsom (althans: beloning). Ik zit niet zo in het strafrecht, maar in gewonemensentaal zou men dit waarschijnlijk huurmoord noemen. Lijkt me stug dat dat niet strafbaar is.”

Ook wordt in de reacties gespeculeerd over de achtergrond van de verzender van de dreigtweet: “ja we kunnen er wel weer om lachen maar we weten dat dit onder bepaalde stemgerechtigden een wijd verbreide opinie is”, “Qua taalgebruik duidelijk SP, qua achtergrond duidelijk de partij van de Arabieren”, en “Straks blijkt Mohamed Ghabri gewoon een autochtone, brildragende, gefrustreerde veertiger te zijn die ooit Max Blokzijl mocht imiteren in het legendarische ‘de leugen regeert’. Of zijn bekraterde lakei”.

Geen van de reacties richt zich op Bert Brussen. Daaruit valt af te leiden dat de reageerders (volgers van Bert Brussen) begrijpen dat hij de tweet niet heeft geplaatst om Wilders te bedreigen of om de geuite bedreiging te ondersteunen of verder te verspreiden. Uit de reacties spreekt dat ze begrijpen dat hij de tweet en de kop erboven heeft geplaatst om de bedreiging van Geert Wilders aan de kaak te stellen.

Conclusie

Uit de context van de blogpost op www.bertbrussen.nl met de kop ‘Wilders met de dood bedreigen doe je zo’, is af te leiden dat Bert Brussen de dreigtweet niet heeft geplaatst om Wilders te bedreigen of om aan te zetten tot bedreiging. Uit eerdere blogposts wordt duidelijk dat Bert Brussen op zijn weblog juist ageert tegen de negatieve bejegening van Geert Wilders, de PVV en PVV-stemmers. Hij stelt aan de kaak dat Wilders vaak wordt geafficheerd als het kwaad dat bestreden moet worden. Vanuit die kennis is ook te begrijpen dat hij de dreigtweet aan het adres van Wilders heeft gepubliceerd. Het past in de lijn van eerdere blogposts waarin hij zich druk maakt om de negatieve bejegening van Wilders.

Uit de reacties onder de bewuste blogpost is verder af te leiden dat ook zijn lezers begrijpen dat Brussen niet achter die bedreiging staat. Geen van de reageerders keurt de publicatie af, vraagt of Brussen de bedreiging steunt of wekt anderszins de indruk te denken dat Brussen Wilders bedreigt.

5. Conclusies

In dit rapport heb ik me gewijd aan de vragen die me werden voorgelegd door de officier van justitie in de strafzaak die is geregistreerd onder procesverbaalnummer 2010129819. De kwestie is een tweet waarin PVV-leider Geert Wilders met de dood wordt bedreigd en die Bert Brussen op zijn weblog heeft gepubliceerd onder de kop “Wilder met de dood bedreigen doe je zo”. In voorgaande paragrafen heb ik mijn antwoorden zo goed mogelijk onderbouwd. Hieronder zal ik kort mijn conclusies herhalen per vraag.

Vraag 1: Zou u de site van Bert Brussen kunnen omschrijven? (Is het een privé weblog, heeft het met journalistiek te maken?)

De website www.bertbrussen.nl is geen privé weblog, want Bert Brussen publiceert geen persoonlijke zaken over zijn privé leven. Aan de orde komen actuele maatschappelijke en politieke onderwerpen. Volgens de nieuwe criteria van de Raad voor de Journalistiek kan op basis daarvan www.bertbrussen.nl worden betiteld als een journalistiek weblog.

Vraag 2: Had het twitterbericht met de kop erboven “Wilders met de dood bedreigen doe je zo” nieuwswaarde?

Het bewuste twitterbericht heeft nieuwswaarde. Het voldoet aan nieuwswaardenfactoren die bekend zijn uit de communicatiewetenschappelijke onderzoeksliteratuur. Bovendien zijn soortgelijke bedreigingen van Nederlandse politici ook als nieuws gepubliceerd door de mainstream nieuwsmedia.

Vraag 3: Hoe is het bericht te interpreteren? (Is het voor een ‘niet-Bert Brussen-volger’ duidelijk dat het bericht ironisch bedoeld is? En hoe is dat voor een ‘Bert Brussen-volger’?)

Als we de context van het weblog van Bert Brussen in ogenschouw nemen dan kan geconcludeerd worden dat de herpublicatie van de dreigtweet niet bedoeld is om te dreigen, de bedreiging te ondersteunen of verder te verspreiden, maar om de negatieve bejegening van Geert Wilders aan de kaak te stellen. In eerdere blogposts ageerde Brussen meermaals tegen negatieve berichten over Geert Wilders. In dat licht is de publicatie van de dreigtweet te beschouwen als het wederom agenderen van negativiteit jegens Wilders.

Referenties

- Blanken, H. & Brouwers, B. (2007). Genootschap op weg naar nieuwe code. De Nieuwe Reporter, 3 december 2007. Online:
<http://www.denieuwereporter.nl/2007/12/genootschap-op-weg-naar-nieuwe-code/>.
- Blood, R. (2003). Weblogs and journalism: Do they connect? Nieman Reports, 57(Fall), 63-64.
- Galtung, J. & Ruge, M. Holmboe (1965): The Structure of Foreign News. The Presentation of the Congo, Cuba and Cyprus Crises in Four Norwegian Newspapers, Journal of Peace Research, vol. 2, pp. 64-91
- Harcup, T. & O'Neill, D. (2001). What Is News? Galtung and Ruge revisited. Journalism Studies, 2, 261 – 280.
- Nederlands Genootschap van Hoofdredacteuren (2008). Toelichting bij de Code voor de journalistiek. Online:
http://www.genootschapvanhoofdredacteuren.nl/het_genootschap/code-voor-de-journalistiek/toelichting-bij-de-code-voor-de-journalistiek-1-van-3.html
- Nederlandse Vereniging van Journalisten (2007). Statuten en huishoudelijk reglement. Online: <http://www.nvj.nl/docs/Statuten%20NVJ%20maart%202007.doc>
- Peterson, S. (1979). Foreign news gatekeepers and criteria of newsworthiness. Journalism Quarterly, 56, 116–25.
- Peterson, S. (1981). International news selection by the elite press: a case study. Public Opinion Quarterly, 45, 143–63.
- Raad voor de Journalistiek (2001). Statuten van de Stichting Raad voor de Journalistiek. Online: http://www.rvdj.nl/rvdj-archive/pdf/2001_Statuten_RvdJ.pdf
- Singer, J.B. (2003). Who are these guys? The online challenge to the notion of journalistic professionalism. Journalism, 4, 139-163.
- Wentink, T. (1972). De journalist in de dagbladorganisatie: Semi-professionalisme in een bureaucratische structuur. Massacommunicatie, 1, 75-101.
- Witschge, T., & Nygren, G. (2009). Journalism: A profession under pressure? Journal of Media Business Studies, 6, 37-59.